

Michael Devitt'in Deneyciliği Üzerine

On Michael Devitt's Empiricism

Ali Bilge ÖZTÜRK*

Öz: Michael Devitt çeşitli makalelerinde *A priori* gerekçelendirmenin var olmadığı veya bu kavramın felsefi bir öneme sahip olmadığı şeklindeki deneyci görüşü, bu terimin açık kılınamayacak kadar muğlak olduğunu ve epistemik gereklendirmeye doğacı ve bütüncül gözle bakılırsa böyle bir kavrama (epistemoloji, mantık ve matematikte dahi) gerek olmadığını göstermeye çalışarak savunmuştur. Bu çalışmada Devitt'in argümanının hatalı olduğu görüşü, Devitt'in açık kılınamayacak kadar muğlaklık eleştirisine benzer bir eleştirinin empirik gerekçelendirme kavramı ve bu kavramın epistemolojik, mantıksal ve matematiksel soruşturmadaki rolü hakkında da ileri sürülebileceği temelinde savunulmuştur. Ayrıca eğer bu görüş haklıysa, muğlaklık eleştirisinin *a priorizm*/deneycilik tartışmasında belirleyici bir rolü olduğu da söylenemez.

Anahtar sözcükler: *A priori* gerekçelendirme, empirik gerekçelendirme, felsefi sezgiler, mantıksal kurallar, matematiksel yasalar

Abstract: Michael Devitt, in his several articles, defended the empiricist view that there is no *a priori* justification or that this concept bears no philosophical significance by attempting to demonstrate that it is a desperately obscure term and there is no need to this concept (even in epistemology, logic and mathematics) if the nature of epistemic justification is viewed in naturalistic and holistic ways. In this study it is argued that Devitt's argument fails due to the fact that a same kind of desperate obscurity argument may be raised also against the concept of empirical justification and its role in epistemological, logical and mathematical inquiry. And if it is right obscurity arguments may not have a decisive role in the *a priorism*/empiricism debate.

Keywords: *A priori* justification, empirical justification, philosophical intuitions, logical rules, laws of mathematics

Giriş

Deneycilik / *a priorizm* tartışması felsefe dünyasında son iki yüz yıllık tarihsel süreç içinde çeşitli felsefi motivasyonlar sonucu süreklilik kazanmış bir tartışma oldu. Bu felsefi motivasyonlardan belki de en eskisi Kant'ın bilgi kuramı ve bu kuramın geride bıraktığı felsefi boşluklarla hesaplaşma girişimleridir. Diğer önemli bir motivasyon kaynağı matematiksel ve mantıksal doğruların kiplik statüsü etrafındaki tartışmalardır. Üçüncü bir temel motivasyon kaynağı ise "*bilginin yapısı*" genel sorunu altında devam eden, matematik bilgisi ile mantık bilgisinin epistemik statüsü ve doğa bilimleri ile formel bilimlerin ilişkisi konularına ilişkin tartışmalardır. Dördüncü ve son bir motivasyon kaynağı olarak ise özellikle son yirmi yıldır yeniden canlanan, "*felsefenin yöntemi*" genel sorunu altında devam eden ve arkasında "*koltuk felsefesi*" gibi bazı ilginç kav-

* Arş. Gör., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Antalya, alibilgeozturk@akdeniz.edu.tr

ramları miras bırakmış meta-felsefe tartışmaları anılabilir. Bütün bunların yanında *karşı olgu koşul önermelerinin* (counterfactual conditionals) bilgisinin soruşturulması gibi bazı daha az etkili tartışmalardan da söz etmek mümkündür.

Michael Devitt, deneycilik /a *priorizm* tartışmasını özellikle andığımız üçüncü ve dördüncü felsefi motivasyonla sürdürmüş bir bilgi kuramcısıdır. Quine'ın doğacı epistemoloji projesini (Bir proje olarak doğacı epistemoloji veya epistemolojinin doğallaştırılması, epistemolojik araştırmaların genelde doğa bilimleri, özelde empirik psikolojinin yöntemleri ve verileri temelinde sürdürülmesi -katı yorum- veya en azından epistemolojik araştırmalarda bu yöntem ve verilerden yararlanılması fikrini -ılımlı yorum- içerir. Bu görüşün katı bir örneğini veren ve öncülerinden olan Willard van Orman Quine 1969 makalesinde epistemolojiyi tamamen empirik psikolojinin bir alt dalı olarak konumlandırır. Quine'a göre "*Epistemoloji veya benzeri bir şey, temelde psikolojinin ve dolayısıyla doğa biliminin bir bölümü olarak yer alır*" Quine, 1969, 82. Epistemolojinin bu yeni hali Quine'a göre bilişsel bir varlık olarak insanın sahip olduğu kısıtlı veri girdisi ile üç boyutlu dünyanın betimlemesi ve tarihi olarak ortaya koyduğu kuramsal çıktı arasındaki ilişkiyi ve dolayısıyla delil ile kuram arasındaki ilişkiyi araştırır Quine, 1969, 82-83. Böyle bir konumlandırma doğa bilimlerinde kullanılan yöntemlerden daha güvenilir yöntemlerle sürdürülen ve bilimsel bakış noktasına öncelikli hiçbir kuramsal duruş noktasının olmadığı şeklinde bir iddiayı da içerir. Devitt de makalelerinde epistemolojinin doğallaştırılması projesinin katı bir yorumunu vermiştir. Ancak Devitt Quine'dan bir noktada ayrılır. Quine epistemolojiyi empirik psikolojinin bir alt dalı olarak konumlandırırken Devitt epistemolojiyi tıpkı fizik veya sosyoloji gibi belirli bir otonom etkinliğe sahip temel bir bilim olarak konumlandırır Devitt, 2011, 9. Yine de bu ufak sayılabilecek ayrıntı dışında hem Quine hem de Devitt epistemolojinin felsefi değil bilimsel bir alan olarak konumlandırılması gerektiği konusunda hemfikirdir ve (Epistemolojik bütüncülük P gibi belirli bir inancın epistemik gerekçelilik statüsüne atomik olarak, diğer bir deyişle bu inançla epistemik olarak bağlantılı diğer inançlardan yalıtılmış olarak karar verilemeyeceğini, bu statüye ancak bu inancın ait olduğu inanç kümesinin bütünüyle karar verilebileceğini ileri süren felsefi görüştür. Doğa bilimleri bağlamında yorumlandığında bu görüş, bir hipotezin doğruluk değerine bu hipotezin türetildiği kuramdan ve bu kurama yardımcı hipotezlerden bağımsız olarak karar verilemeyeceği, çünkü bilimsel sınamada mantıksal olarak empirik sınamaya tabi tutulan şeyin hiçbir zaman hipotezin tek başına kendisi olmadığı iddiası olarak anlaşılabilir Valée, 2006, 295; Hookway, 2010, 420. Epistemolojik bütüncülüğün doğa bilimleri bağlamındaki bu yorumunun katı bir biçimi ünlü Duhem-Quine Tezi'dir) anlayışını merkeze alan Devitt, deneycilik savunusunu da bu anlayışlar çerçevesinde temellendirmiştir. Onun bu çerçevedeki ilk makalesi 1998 yılında yayınlanan ve Hartry Field ile Georges Rey gibi düşünürleri hedef alan "*Doğacılık ve A priori*" adlı makalesidir. Anılan makalede Devitt *a priori* gerekçelendirme kavramına karşı şu iki tezi savunmuştur: (1) Eğer bilimsel onaylama veya epistemik gerekçelendirmenin bütüncül bir doğası olduğunu kabul edersek, matematiğin ve mantığın empirik olarak yeniden düzenlemeye/ empirik revizyona kapalı olduğunu düşünmemizi sağlayacak hiçbir temel kalmaz ve (2) *A priori* bilgi kavramı, onu açıklamaya çalışan başarısız girişimlerin tarihinin de gösterdiği gibi muğlak bir kavramdır (Devitt, 1998, 45).

Diğer taraftan makalenin yayınlandığı aynı yıl Laurence Bonjour tarafından kaleme alınmış olan ve kısa sürede *ılımlı akılcılık* yaklaşımının, Devitt'in de duyarsız kalamadığı, güçlü ve etkili bir bildirisi haline gelen *Saf Aklın Savunusu: – Epistemik Gerekçelendirmeye Akılcı Bir Yaklaşım* adlı yapıtı yayınlanmıştır (Bonjour 1998). Yapıtın yayınlanmasından birkaç yıl sonra Devitt özellikle Bonjour'nun ılımlı akılcılığını hedef alan "*A Priori'ye Yer Yok*" (2005) adlı makalesini yayınlar. Bu makalede Devitt (1998)'deki argümanlarını bir farkla tekrar etmiştir:

(1a) “*A priori* gerekçelendirme kavramına matematiksel, mantıksal ve epistemolojik kanılar da dâhil olmak üzere bilginin hiçbir alanında ihtiyaç yoktur; çünkü bütün bilgi alanlarında gerekçelendirme temel olarak empiriktir ve (2a) *a priori* gerekçelendirme kavramı tümüyle muğlaktır. Devitt’in (1998) makalesindeki görüşleri ile (2005) makalesindeki görüşleri arasındaki temel fark (1) ve (1a) nolu önermelerdir: Devitt (1998) makalesinde mantıksal inançlarımızın deneysel veriler sonucu yeniden düzenlenebileceğini/revize edilebileceğini iddia ederken, (2005) makalesinde bu fikre daha çekimser yaklaşmaktadır. Bu çekimserliğin nedeni (Devitt, 2011, 18)’de ortaya çıkar: Devitt, Hartry Field tarafından, mantıksal inançlarımızın deneysel olarak gerekçelendirilebilir olması her ne kadar makul bir görüş olarak değerlendirilebilse de onların deneyim sonucu revize edilebilir olduklarını düşünmemiz için makul nedenlerin olmadığı konusunda uyarılır ve bu uyarı Devitt tarafından akla uygun bulunur.

Devitt’in (2005) makalesindeki görüşleri onun deneycilik savunusunu genel hatlarıyla açıkça verse de anılan makale aynı adla 2011 yılında genişletilerek yeniden yayınlanmıştır. Devitt’in (2005) makalesindeki argümanların bu sefer hiçbir değişikliğe uğramadan tekrar edildiği bu genişletilmiş makale, (2005) makalesine ek olarak Christopher Peacocke’un ve *a priori* gerekçelendirme kavramına sempatisiyle tanınan George Bealer’in bu kavram lehine görüşlerinin bir eleştirisini içeren ek bölümler ve (2005) makalesindeki temel argümanları daha da belirtik kılan ek paragraflar içermektedir. Dolayısıyla onun (2011) makalesi deneycilik savunusunu anlamak için en temel ve olgunlaşmış başvuru kaynağıdır.

Devitt bu en olgun makalesinde doğacı epistemoloji ve epistemolojik bütüncülük temelinde *a priorizme* yaptığı eleştiriye başlamadan önce şuna işaret eder: Devitt’in ele aldığı sorun bilginin kaynağı sorunu değil, gerekçelendirme sorunudur (2011, 10). Devitt’in *a priori* gerekçelendirme kavramına eleştirisi temelde şu iki zeminde kurulmuştur: (1) *A priori* gerekçelendirme kavramı muğlaktır. Daha açık bir ifadeyle, geleneksel olarak gerekçelendirmenin empirik değil *a priori* karakterde olduğunun varsayıldığı alanlarda (matematik, mantık ve epistemoloji) dahi belirli bir inancın *a priori* olarak gerekçeli olması nasıl mümkün olmaktadır sorusunun cevabı bulunmamaktadır ve bu soruya cevap vermeye yönelik görünürde hiçbir umut yoktur. Bu *a priori* gerekçelendirme kavramının muğlaklığı iddiasını Devitt’in ikinci iddiası izler: (2) Günümüzde her ne kadar doyurucu bir empirik gerekçelendirme kuramına sahip olmasak da, yani empirik bilginin en basit örneklerini dahi kapsamlı olarak açıklayabilecek bir bilgi kuramına sahip olmasak da gerekçelendirmenin bütüncül bir doğaya sahip olduğunu kabul edersek, matematiksel, mantıksal ve epistemolojik inançlarımızın gerekçesini empirik temelde açıklayabilecek bir kuramın ortaya koyulabilmesi için en azından umut vardır. Sonuç olarak *a priori* gerekçelendirme kavramını kabul etmemizi sağlayacak hiçbir motivasyon bulunmamaktadır: *A priori*’ye bu anlamda yer yoktur.

Epistemik rasyonalist söylemin gücü ise Devitt’e göre günümüzde doyurucu bir empirik gerekçelendirme kuramının bulunmamasından kaynaklanmaktadır. Devitt bu düşüncesini bir analogi yoluyla açıklamıştır: Günümüzde çoğu bilgimiz, Darwinci açıklamanın çoğu organizmanın evrimine doyurucu bir açıklama getirememesi gibi, doyurucu bir empirik açıklamaya sahip değildir; yani pek çok bilgimizde empirik gerekçelendirme nasıl mümkün olmaktadır sorusunun doyurucu bir cevabı bulunmamaktadır. Diğer taraftan bu doyurucu kuram eksikliğine işaret ederek *a priori* gerekçelendirme gibi *gizemli* bir kavramı ileri sürmek, Darwinci açıklamanın karşısına bilimsel temeli olmayan zeki tasarım anlayışını konumlandırmak gibidir (Devitt, 2011, 29).

Devitt’in görüşünün aksine bu çalışmada bu analoginin gerçekçi bir analogi olmadığı savunulmaktadır. Bu savunu şu temelde yapılmıştır: Devitt’in ileri sürdüğü gibi gerekçelendirmenin bütüncül bir doğasının olduğu varsayılsa dahi, yine de bu durum epistemolojik, mantıksal ve

matematikselsel inançlarımızın empirik olarak nasıl gerekçeli olduğunu açık kılamaz. Dolayısıyla üzerinde tartışılan alanlar epistemoloji, mantık ve matematikse bu alanlarda empirik gerekçelendirme kavramı ve kavramın bu alanlardaki rolü *a priori* gerekçelendirme kavramı ve kavramın bu alanlardaki rolünden daha az gizemli değildir. Bunu göstermek amacıyla Devitt'in epistemolojik, mantıksal ve matematikselsel inançlarımızın bütüncül empirik yollarla nasıl gerekçelendirilebileceğine ilişkin görüşleri üç farklı bölümde sergilenecek ve ayrı ayrı eleştirisi sunulacaktır.

I. Epistemoloji ve Rasyonel Sezgi

Devitt'in *a priori* gerekçelendirmenin felsefedeki, daha özelde epistemolojideki rolü üzerine görüşlerini sunmadan önce tartışmanın arka planı hakkında bazı açıklamalarda bulunmanın faydası bulunuyor.

Yakın bir zamanda İngiliz deneyci filozofları hakkında geniş bir inceleme kitabı yayınlayan Stephen Priest, kitabının başında felsefi soruların doğası hakkında şöyle bir görüşü savunmuştur: “*Felsefi bir soru, cevaplamak için hiçbir yöntemin olmadığı bir sorudur*” (2007, 2). Bu dikkate değer bir tanımdır. Örneğin, $7+5=12$ eşitliğinin doğru olup olmadığı sorusu bir felsefi soru değildir. Biraz aritmetikle bu soru çözülebilir. Yine aynı şekilde ayın dünya çevresindeki bir turunu ne kadar süre içinde tamamladığı bir felsefi soru değildir. Fizik biliminde kullanılan yöntemlerle ve optiğe ilişkin kuramlarının da desteğiyle bu soru yöntemli olarak çözülebilir bir sorudur. Ancak belirli bir etik öznenin belirli bir T ahlaki durumunda *ahlaki sorumluluğa sahip olması* ne demektir sorusu felsefi bir sorudur. Bu soruyu çözebilecek belirli bir genel yöntem yoktur. Aynı şekilde belirli bir bilen öznenin T gibi bir epistemik durumunda *bilgi sahibi olmasının* ne demek olduğunu soran soru bir felsefi sorudur. Bu soruyu çözebilecek belirli bir genel yöntem yoktur.

Diğer taraftan felsefi soruların ilk bakışta çözümü sağlayacak bir yöntemin bulunmamış olması, filozofların bu soruları çözmeye yönelik soruşturmalarını yöntemsiz olarak yaptıkları anlamına gelmez. Filozoflar, gerek felsefi soruların ve sorunların çeşitliliği ve gerekse bu sorunlara yaklaşımlarının çeşitliliğinin tarihsel bir sonucu olarak *felsefenin yöntemi* ya da *felsefi yöntem* olarak pek çok farklı yöntem keşfetmiştir: *Fenomenoloji* yöntemi, *felsefi analiz* yöntemi, *hermenötik*, eleştirel (?) düşünme vb. Örneğin günümüzde hakim felsefi yönelimlerden *analitik felsefe* kabaca, felsefenin ele aldığı sorunları çözmek için kullanması gereken başlıca yöntemin *felsefi analiz* olduğunu ileri sürer. Yukarıda birer felsefi soru olarak andığımız *tanım* soruları için analitik felsefenin önerdiği yöntem ise *felsefi analizi* oluşturan parçalardan biri olan *kavram analizidir* ve Devitt'in felsefede *a priori gerekçelendirme* hakkındaki görüşlerini sunarken yoğunlaştığı konu budur.

Geleneksel olarak, kabaca ve bir miktar metaforik biçimde, bir kavramın doğasını anlamak için o kavramı oluşturan *gerekli* ve *yeterli* alt parçaları keşfetmek ve bu alt parçaların birbirleriyle olan ilişkisini saptamak olarak anlaşılan kavram analizi, en azından günümüzde uygulandığı haliyle, kaynaklarını genel olarak *düşünce deneyimlerinde* ve *sezgide* bulur (Özellikle epistemoloji bağlamında Edmund Gettier'in bilgi kavramının geleneksel *GDİ* analizinin eksik olduğunu gösterdiği 1963 makalesi ve bu etkili makalenin ardından ortaya konulan epistemoloji literatürü kavram analizinin, en azından günümüzde uygulandığı haliyle, kaynaklarını genel olarak düşünce deneyimlerinde ve sezgide bulduğunu açıkça göstermektedir). Epistemolojik bir örneği ele alalım: Ö gibi bir öznenin (F1) gece yatmadan önce başucundaki ışığı açık unuttuğunu ve dolayısıyla sabah kalktığı anda ışığı açık bulduğunu; kişinin belleğindeki anıları gözden geçirerek (F2) “*ışığı açık unuttuğum günlerde hep çeşitli nedenlerden dolayı eve geç kaldım*” şeklinde bir inanç oluşturduğunu ve son olarak (F1) ve (F2) temelinde (S) “*Bugün eve belirli bir*

nedenden dolayı geç kalacağım" şeklinde bir inanç ürettiğini varsayalım. Ek olarak bu kişinin o gün eve gerçekten sabah öngörmediği belirli bir nedenden dolayı geç kaldığını varsayalım. Böyle bir durumda Ö öznesinin (S) inancının gerçekten bilgi sayılıp sayılmayacağı konusunda çoğumuzun bazı sezgileri bulunur. Benzer bir şekilde etiğe ilişkin bir örnek şu şekilde sunulabilir: S gibi bir suçu işlemesi için sevdiklerinin ölümüyle tehdit edilen bir kişinin, bu S eyleminde *ahlaki olarak sorumlu* olup olmadığı konusunda çoğu kişinin bazı sezgileri bulunur. Filozoflar epistemolojide, etikte ve başka alanlarda, bu türden düşünce deneyimlerini ve sezgilerini örnek veya karşı-örnek olarak kullanarak, felsefi kavramlara genel ve ortak bir tanım getirmeye çalışırlar: Etik eylem, özgür irade, ahlaki sorumluluk, bilgi vb. Yani filozoflar, en azından analitikçiler, kavram çözümlemesi adı verilen bir yöntemle:

Ç1: Kavramların doğasını soruşturur.

Ç2: Bu soruşturmanın en genel kaynakları düşünce deneyimleri ve (doğası gereği *a priori* olan) felsefi sezgilerdir.

Ç3: Bu düşünce deneyimleri ve felsefi sezgiler, ileri sürülen bazı kavram çözümlemelerine *a priori* gerekçe sağlarken bazı kavram çözümlemelerine ise *a priori* karşı örnekler sağlar.

İşaret etmiş olduğumuz bu Ç1, Ç2 ve Ç3 önermeleri temelde, filozofların kavram çözümlemesi yöntemini uygularken aslında ne yaptıklarına ilişkin *a priorist* açıklamanın temel parçalarıdır. Bu noktadan sonra bu üç önermeyi kavram çözümlemesinin *a priorist* resmi ya da kısaca *a priorist* resim olarak anıyoruz. Şimdi not etmek gerekiyor ki *a priorist* resim bazı nedenlerden dolayı dikkate değer bir resimdir. Öncelikle (1) filozofların kavramların doğasını soruştururken kullandıkları düşünce deneyimleri çoğu zaman dünyada deneyimlenmesi zor ve hatta bazen düşünce deneyimleri dışında mümkün olmayan deneyimlerdir. Örneğin bir filozof bilgi sorunlarıyla uğraşırken bir *sonlu* veya *sonsuz* aklı, gelecek hakkında bilgi veren bir kahini, belleği kendisini asla yanıltmayan bir kişiyi veya şeyleri *kendinde şey* olarak algılayabilen bir kişiyi ve bu türden kişilerin yaşayabileceği bazı durumları hipotetik olarak varsayabilir. Bu türden varsayımlar ve düşünce deneyimleri, örneğin filozofların ele aldıkları kavramın sınırlarını belirlerken yararlı olur.

İkinci olarak (b) felsefi sezgiler ilk bakışta belirli bir kavramın doğasına ilişkin bir yargının doğruluğunu ya da yanlışlığını *a priori* olarak görmemizi sağlayabilen birer yetiymiş gibi görünür. Örneğin bilginin hiçbir yanlış temele dayanmayan doğru inanç olduğunu ileri süren bir düşünürün bu yargısının, düşünce deneyimleri ve sezgi yoluyla, adına bilgi diyebileceğimiz bir inanç için çok yüksek bir standart belirlediğini ve bu yüzden bilgi *sayılabilecek* bazı durumları tanım dışı bıraktığı görülebilir. Yine felsefi sezgilerin bazen etik yargılarımızın doğruluğu ya da yanlışlığı hakkında da *a priori* gerekçe sağladığı düşünülebilir. Leon Kass'ın aşağıda alıntıladığımız metni bu anlayışı yansıtan çok iyi bir örnektir ve Kass metinde net biçimde insan klonlamanın yanlışlığına ilişkin görüşünün doğruluğunu gerekçelendirmek için sezgilere başvurmak-tadır:

"Gerçekten baba-kız ensest ilişkisinin, hayvanlarla çiftleşmenin, cesetleri tahrip etmenin veya insan ölüsü yemenin doğruluğuna ilişkin bir argüman ortaya koyulabilir mi? (...) [i]nsan klonlama olasılığı bize, böyle bir girişimin ilginçliği veya tuhaflığından dolayı değil, haklı olarak kıymetli gördüğümüz şeylerin ihlal edildiğini sezdiğimiz ve argümansız olarak doğrudan hissettiğimiz için itici gelmektedir" (Kass, 1997, akt.: Hales, 2006, 10).

Kass'ın bu görüşü ilk bakışta felsefi olarak naif görülebilir. Gerçekten de "*insan klonlamak sez-*

giye aykırı olduğu için yanlıştır; *Quad erat Demonstrantum!*” demek tuhaf ve naif bir savunudur. Diğer taraftan Kass’ın bu metni fevkalade önemli gördüğümüz bir duruma işaret ediyor: Çoğu kez uygulamalı etik alanına ait belirli bir P önermesinin savunusu, üzerine “*argüman*” kılıfı giydirilmiş sezgilerden oluşur.

Üçüncü olarak (c) filozofların ele aldığı pek çok kavramın aslında normatif bir doğaya sahip olduğu ve empirik yöntemlerin ilk bakışta kavramların bu normatif yönünü veremeyeceği düşünülebilir. Örneğin filozoflar çoğu kez *bilgi* kavramına bir tanım ortaya koymaya çalışırken, adına bilgi diyebileceğimiz bir inancın hangi standarta sahip olduğundan çok hangi standarta sahip olması gerektiğinden hareketle bir tanım ortaya koymaya çalışır (Özellikle epistemoloji bağlamında Bruce Russell bu fikri oldukça açık bir şekilde ortaya koyar: Filozoflar felsefi terimleri sorgularken “ (...) insanların bu terimlerden gerçekte neyi anladığını belirtmeye çalışmazlar. Bu empirik bir soruşturmayı gerektirirdi. Bunun yerine epistemologlar bilginin doğası hakkında sezgilere başvururken, kavramsal soruşturmalarda yer verilen bütün ilgili örnekleri ve argümanları dikkate aldıktan sonra insanların “bilgi”den ne anlaması gerektiği hakkında bir öneri sunmayı amaçlar. Bu şekilde anlaşıldığında kavram çözümlemesi ne belirli bir kişinin belirli bir kavramdan ne anladığını ortaya koymayı ne de başka bir kişinin bu kavram hakkında nasıl bir anlayışa sahip olduğunu tahmin etmeyi amaçlar. Bunun yerine kavram analizi ve onu takip eden sezgilere başvuru, özünde normatiftir: Bir kavramı yeterince sınıdıktan sonra bu kavramı nasıl anlamamız gerektiğini ortaya koymayı hedefler” (Russell, 2010, 466). Aynı durum ahlaki sorumluluk ile etik eylem gibi etik kavramlara ve hatta sanat eseri gibi estetiğe ilişkin kavramlara birer tanım ortaya koymaya çalışırken de geçerlidir. Deneyimsel yöntemlerin, bu felsefi kavramların normatif yönünü nasıl verebileceği ise tartışmalıdır. Bütün bunların sonucu olarak kavram çözümlemesinin *a priorist* resmi gerçekten dikkat çekici bir resimdir.

Michael Devitt’in makalesindeki felsefeye ilişkin görüşleri, temelde *a priorist* resmin bir reddiyesidir. Bu reddiye şu şekilde özetlenebilir: Devitt’e göre filozofların kavram çözümlemesi adı altında soruşturma yaparken derinine indikleri şey, Ç1 önermesine karşıt olarak, kavramların doğası değil, “*türlere ilişkin sezgiler*”dir. İkinci olarak Devitt’e göre bu “*türlere ilişkin sezgilerin*” kaynağında, Ç2 önermesine karşıt olarak, doğası gereği *a priori* olan sezgiler değil, Devitt’in *deneyimsel sezgi* adını verdiği bir yeti bulunmaktadır. Üçüncü ve son olarak hem düşünce deneyimleri, hem de deneyimsel sezgiler, felsefi kavramların doğasına ilişkin yargılarımıza, Ç3 önermesine karşıt olarak, empirik gerekçe sağlar. Sonuç olarak Devitt filozofların kavram çözümlemesi yaparken uyguladıkları süreç hakkında deneyimsel bir resim çizmektedir. Aşağıda bu resim daha da ayrıntılandırılmaktadır.

Devitt’e göre “[f]elsefi sezgileri *a priori* kabul etmeye ihtiyacımız yoktur. Onları daha genel bir küme olan *deneyimsel sezginin üyeleri* olarak görebiliriz” (Devitt, 2011, 13). Peki, Devitt deneyimsel sezgi kavramıyla neye işaret ediyor? Bazı örnekler üzerinden betimlemeye çalışalım. Türk Sanat Müziği dinleyen çoğu kişi, onda kullanılan çoğu makama aşınadır. Örneğin sıklıkla TSM dinleyen bir kişi verili bir müzik yapıtında kullanılan makamı, bu makamların ayırt edici özellikleri sayesinde kestirebilir. Bazı makamları kestirmek diğerlerine göre daha zordur. Örneğin bir kişi verili bir TSM eserinde kullanılan makamın uşşak makamı türüne mi yoksa beyâfî makamı türüne mi ait olduğunu kestirmekte zorlanabilir. Böyle zamanlarda, TSM ile yıllarca uğraşan, on binlerce parçayı çok dikkatli biçimde dinleyen ve yıllarca kazandığı deneyim sayesinde onların ayırt edici özellikleri hakkında daha keskin ve gerçekçi sezgilere sahip olan kişilerin, yani uzmanların görüşlerini ararız. Onların TSM eserleri hakkındaki görüşleri deneyimsiz bir kişinin görüşlerine göre doğruya daha yakındır. Aynı şekilde kazılar sonucunda bulunmuş çok eski çağlara ait bir el yazmasındaki veya bir anıtın üstündeki yazının hangi dilde

yazıldığına ilişkin pek çok deneyimsiz dilbilimcinin bazı görüşleri olabilir. Fakat dilbilime yıllarını vermiş, onlarca dili anlayabilen ve sayısız dil örneği ile karşılaşmış bir uzman dilbilimcinin bu metnin hangi dilde yazıldığına ilişkin görüşleri veya deneyimsel sezgileri gerçeğe daha yakın olabilir. Devitt ise deneyimsel sezgi kavramını fosiller üzerine araştırma yapan bir paleontolog üzerinden betimlemektedir. Bu hipotetik paleontolog, gri bir kayanın üzerinde gördüğü beyaz taşın bir domuzun çene kemiği olduğunu düşünmektedir. Devitt'e göre bu paleontolog bundan "(...) neredeyse emin fakat bunu nasıl bildiğini açıklayamıyor olabilir. Biz onun bu yargısına, herkesin yargılarına güvenmememiz fakat buna karşın [N1] onun bu yargısının eski kemikler üzerine yıllarca süren çalışmalarının ve deneyimlerinin bir sonucu olması anlamında güveniriz" (Devitt, 2011, 14).

Deneyimsel sezgi kavramını betimlemesinin ardından Devitt, düşünce deneyimleri hakkındaki görüşlerini, onu gerçek empirik deneyler ile karşılaştırarak sunuyor. Onun bu sunusunda konumuzla ilişkili önemli bir nokta şu tartışmalı argümanı ileri sürmesidir: [N2] "*Düşünce deneyimleri, tıpkı gerçek deneyler gibi, dünyaya ilişkin aynı empirik temelli inançları hedefler ve onların sonuçları, gerçek deneyimlerin sonuçlarıyla aynı empirik statüdedir*" (Devitt, 2011, 15).

En sonunda Devitt bu temeller üzerinden *a priorist* resim olarak adlandırdığımız resme karşı görüşlerini sunmakta ve yeni bir resim ortaya koymaktadır. Devitt'e göre [N3]:

[d]oğacı açıklama filozofların düşünce deneyimleri temelinde hareket ettiğini kabul eder fakat bunları farklı yorumlar. Filozoflar kavramların değil, türlerle ilişkin sezgilerin derinine iner. (...) Filozoflar, bir ömür boyunca onlara aşına olmaları sonucu, pek çok tür hakkında dikkate değer derecede bilgiye sahip olmuştur. Filozofların bu bilgisine neden olan sezgileri a priori değil, empiriktir. (...) "Bilginin analizi" [konusunu] (...) ele alalım. Filozof, bilgi örneklerini belirleyen her uzman gibi, epistemik durumların betimlemeleriyle yüzleşir ve bu durumların bilgi örneği olup olmadığını değerlendirir. Bu örneklere ilişkin empirik sezgiler temelinde filozof, bilginin doğasına ilişkin empirik bir kuram kurar (Devitt, 2011, 15).

Sonuç olarak:

Doğacı, felsefede koltuk sezgilerinin rolünü reddetmez; fakat onların a priori kabul edilmesi gerektiğini reddeder: Sezgiler, türlerin belirlenmesine ilişkin empirik-temelli bir uzmanlığı yansıtır (2011, 15).

Şimdi, Ç1, Ç2 ve Ç3 temelinde şekillenen *a priorist* resme karşı Devitt'in N1, N2 ve N3 temelinde ortaya koyduğu resme bu noktadan sonra kısaca "*Devitt'in resmi*" adını verelim. Devitt'in resminin bir eleştirisini vermeden önce şu tespiti paylaşmanın faydası bulunuyor. Günümüzde, özellikle batılı ülkelerde, analitik felsefe kendi geleneksel *koltuk metodolojisi*nden koparak onu aşmaya çalışmaktadır. Etkisi gün geçtikçe artan ve Timothy Williamson'ın doğruluk peşinde "[b]ir koltukta neyin peşine düşülebilir" (2007, 1) sorusunu ana sloganı sayabileceğimiz bu yaklaşım yakın bir zamanda Michael R. De Paul ve William Ramsey tarafından da şu şekilde tespit edilmiştir: "*Batı analitik felsefesinin, sezgisel analizin statüsüne ilişkin anksiyeteden (...) dolayı pek çok açıdan bir krize sürüklendiğini ileri sürmenin abartılı olmadığını düşünüyoruz. Filozofların, araştırmalarında sezgilerin oynadığı önemli role ilişkin açık ve güçlü bir gerekçelendirme sunmaları gerekliliği gün geçtikçe daha açık hale gelmektedir*" (akt.: Hales, 2006, 12). Kanımızca Devitt'in *resmini* sunmasındaki temel nedenlerden biri, onun bu yaklaşımdan bir miktar etkilenmiş olduğudur. Zaten kendisi de makalesinin farklı noktalarında

imalı olarak “*koltuk yöntemi*” sözcüğünü kullanmıştır. Bizim bu çalışmada Devitt’in resmine karşı çıkışımız, felsefede DePaul ve Ramsey’nin *a priori* sezgilerin oynadığı rol hakkında daha iyi gerekçeler sunulması gerektiği tespitini uygun bulmadığımız ve hatta felsefi yöntemlerin empirik yöntemlere daha da yaklaşması gerekliliğini savunmamamız anlamına gelmemelidir. Ancak karşı çıktığımız nokta, Devitt’in empirik resminin şimdiye kadar bilginin doğasına ilişkin kavrayışımızı genişleten bilgi kuramsal etkinliği iyi resmetmemesidir.

Devitt makalesinde felsefede *a priori* gerekçelendirmenin rolü hakkındaki düşüncelerini bilgi kuramsal konularla sınırladığı için bu çalışmada da aynı sınırlama uygulanacaktır. Öncelikle bilgi kuramcısının bilginin ne olduğuna ilişkin bir kuramı nasıl kurduğu, kuramın nasıl bir epistemolojik araştırma modelinin ürünü olduğu önemli bir konudur; ancak bu kuramın savunulabilir veya gerekçeli olup olmaması bambaşka bir konudur. Bilim felsefesinde sıkça kullanılan bir dikotomiyle ifade edilirse, *keşif bağlamı*, *gerekçelendirme bağlamından* ayrıdır. Şimdi hatırlanabileceği gibi Devitt’in çalışmasında epistemolojiye ilişkin ele aldığı sorun gerekçelendirme sorunuydu. Ancak Devitt’in, filozofların kavramların değil türlere ilişkin sezgilerin derinine indiği iddiası, epistemologların bir ömür boyunca empirik durumların betimlemeleriyle yüzleşmesi ve onların birer bilgi örneği olup olmadığını sınaması ve bu süreç sonunda nihai olarak empirik temelde bir bilgi kuramı ortaya koyması ve benzeri iddialar tamamen bir epistemolojik kuramın nasıl ortaya koyulduğu hakkındadır; bu kuramın hangi nedenle gerekçeli olduğu veya olmadığı hakkında değil. Dolayısıyla şu açık ki Devitt’in *a priori* gerekçelendirme kavramının felsefi gereksizliğini göstermek amacıyla empirik gerekçelendirmenin rolünü açıklamak için sunduğu görüşlerin oldukça büyük bir kısmı aslında bağlam dışıdır. Diğer bir deyişle Devitt’in görüşleri tamamen savunulabilir olsaydı dahi, bu görüşler epistemolojide *empirik gerekçelendirme* gibi bir kavrama değil, *empirik keşif* gibi bir kavrama rol verirdi. Sonuç olarak Devitt’in empirik gerekçelendirme kavramının epistemolojideki rolü hakkında sunduğu görüşler oldukça sınırlıdır.

Devitt’in felsefede empirik gerekçelendirmenin rolü ve bunun nasıl mümkün olduğu konusundaki bu kısıtlı görüşlerine gelince, bu görüşlerin temelinde, felsefi sezgilerin özünde empirik sezgiler olduğu iddiası yatmaktadır. Devitt bu iddiasını N2 görüşünde savunmuştur. Şimdi o halde N2 görüşünü daha iyi anlamak için onu açık bir argüman formunda ifade edelim:

1. Dünyaya ilişkin deneyimler empirik deneyimlerdir.
2. Filozofların düşünce deneyimleri dünyaya ilişkin deneyimlerdir.
3. Filozofların düşünce deneyimleri empirik deneyimlerdir (1 ve 2’den).
4. Empirik deneyimlerin sonuçları da empiriktir.
5. Filozofların düşünce deneyimlerinin sonuçları empiriktir (3 ve 4’ten).
6. Felsefi sezgiler filozofların düşünce deneyimlerinin sonucudur.
7. O halde felsefi sezgiler empirik sezgilerdendir (5 ve 6’dan).

Şimdi, devam etmeden önce şu soruyu sormak yararlı olacak: Birinci önerme hangi temelde kabul edilmeli? Aslında bu sorunun cevabı Devitt’in gizli bir varsayımında yatmaktadır: “*Empirik deneyimi karakterize eden şey onun konusudur; yani dünyevi olguları konu almasıdır*”. Devitt’in makalesinde de bu varsayımı belirgin biçimde kabul ettiğini gösteren bazı işaretler bulunmaktadır. Örneğin Devitt empirik gerekçelendirme yöntemi nedir sorusuna şu cevabı verir: “*Cevap, dünyevi p olgusunun p inancını doğru kalması şeklindeki metafiziksel bir varsayımla başlar. Şu halde inancın empirik gerekçelendirilmesi, dünyevi olgunun neden olduğu deneyimlerle ilişkisinde bulunur. Gerekçeli inançlar, dünyanın durumuna uygun biçimde duyarlı olan deneyimlerden üretilir ve/veya bunlar tarafından desteklenir*” (Devitt, 2011, 10). Filozofların düşünce deneyimlerini ve hatta onun sonuçlarını (örneğin düşünce deneyimlerinden doğan

sezgileri) empirik kılan unsur da Devitt'e göre aynı temelde, dünyevi olgulara ilişkin inançları hedeflemesidir.

Diğer taraftan gözden kaçırılmaması gereken bir nokta bulunuyor: Empirik deneyimi karakterize eden şeyin, bu türden deneyimlerin dünyevi olguları konu etmesi görüşü kabul görse dahi bu durum felsefi sezgileri empirik kabul etmeyi gerektirmez. Çünkü bilgi kuramcılarının düşünce deneyimlerinin ana konusunu dünyevi olgular, örneğin doğanın bir parçası veya bir doğa fenomeni olarak insan bilişinin bilgi üretme süreci oluşturmaz. Aksine bilgi kuramcılarının düşünce deneyimlerinin ana konusunu, epistemolojinin normatif yönünün de etkisiyle ağırlıklı olarak, o dünyayı anlamaya çalışan ve o dünyadan *mantıksal* olarak bağımsız olan bilen-öznenin bilişsel durumları oluşturur.

Örneğin bilgi kuramcıları çoğu kez, bilişsel içeriklerine özel, doğrudan ve ayrıcalıklı bir şekilde erişim sağlayan bir özneyi, inançlarının mantıksal sonuçları *implikasyon altında kapalı* olan bir özneyi, gözlemlerine duygularını katarak inanç oluşturan bir özneyi ve bunun gibi çok çeşitli bilen özneleri varsayarak düşünce deneyimlerini oluşturur. Bu düşünce deneyimleri özünde dünyevi bir olguyu betimlemez; fakat o dünyayı bilmeye çalışan ve o dünyadan mantıksal olarak bağımsız olan bir bilen öznenin bilişindeki iç süreçleri normatif amaçlarla betimler. Aynı durum filozofların (başta gerekçelendirme kavramı olmak üzere) epistemik kavramların içlemlerini ne eksik ne de fazla biçimde ortaya koymaya çalışırken yaptığı düşünce deneyimlerinde de geçerlidir. Dolayısıyla Devitt'in empirik deneyimin doğası hakkındaki görüşü kabul edilse dahi bu durum filozofların düşünce deneyimlerinin ve bu düşünce deneyimlerinde oluşan felsefi sezgilerinin empirik olduğu sonucuna götürmez. Bütün bunların sonucu olarak *Devitt'in resmi* filozofların bilgi kuramsal soruşturmalarına ilişkin gerçekçi olmayan bir resimdir ve epistemolojide empirik gerekçelendirme kavramı ve taşıdığı rol hala *a priori* gerekçelendirme gibi bir kavramdan daha da az gizemli değildir.

II. Mantıksal Yargılar

Quine'un belirlediği haliyle doğacı epistemoloji ve epistemolojik bütüncüllük *bilgi* adı verilen yargıların genel yapısını, yine Quine'in metaforik biçimde ifade ettiği gibi, bir *inanç ağı* olarak kavrar. Empirik deneyim ağın dış çeperindeki inançları, merkezdeki inançlara göre daha da doğrudan biçimde gerekçelendirirken, merkezdeki inançları, (1) bu inançlar deneyim dünyasına daha uzak olduğu ve (2) bu inançlar, deneyim dünyasına dış çepere yakın inançlarla arasındaki mantıksal bağlar yoluyla bağlandığı için, dolaylı olarak gerekçelendirir. Bunun sonucu olarak empirik deneyimin ağdaki bütün inançları bir *a priori* gerekçelendirme kavramına başvurmaya gerek kalmadan gerekçelendirdiğini ileri sürebilmek için, bu mantıksal bağların da gerekçesini empirik temelde bulduğu savunulmalıdır. Devitt'in makalesindeki mantık bilgisi üzerine görüşleri, bu bağların gerekçesini empirik temelde bulduğuna ilişkin dikkat çekici bir temellendirme girişimidir.

Devitt bu temellendirmeye Hartry Field'dan ödünç aldığı bir kavram olan "*delillendirme sistemi*" (*evidential system*) kavramını sunarak başlamıştır. Bir delillendirme sistemi bir kişinin "*inançlarını oluşturma pratiklerini yöneten kurallar*" bütünüdür. Bu kurallar bütünü, içinde çok çeşitli inanç oluşturma kurallarını barındırabilir: En iyi açıklamayı çıkarma kuralı, mantık kuralları, yani bir inancı başka bir inançtan çıkarmamızı sağlayan kurallar, algı deneyimlerinden inanç oluşturma kuralları vb. (Devitt, 2011, 16). Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta şudur: Devitt bu sunuştan sonraki tartışmasını delillendirme sistemini belirli tekil bir kişinin sahip olduğu kurallar bütünü olarak değil, örtük biçimde, bilim dünyasının sahip olduğu kurallar bütünü olarak ele alır.

Şimdi bu delillendirme sistemimizde bulunan tekil bir K kuralına odaklandığımızda (varsayalım ki bu kural, bir mantık kuralı olan *modus ponendo ponens* olsun) zihnin bu K kuralına göre inançlarını nasıl oluşturduğu *betimleyici epistemolojinin*, zihnin doğru öncüllerini bir girdi olarak kullanıp, bu inanç oluşturma mekanizmasıyla belirli bir çıktıya/sonuca ulaştığında bu mekanizmayı kullanmasının sonucu olan inanca *epistemik garanti* sağlayıp sağlamadığı *normatif epistemolojinin* konusudur.

Bu noktadan sonra Devitt, delillendirme sistemimizdeki belirli bir K kuralının gerekçeliliği konusunda kavram kargaşasına yol açmamak için bu kuralın *iyiliği* kavramını kullanıyor ve devam ediyor:

Şu açık ki K tarafından yönetilen bir süreçle ulaşılan inancın gerekçeli olması için aşağıdaki doğru olmalıdır:

TK: K iyi bir kuraldır.

Sorun şu: TK'nın gerekçesi nedir? K'nın iyi bir kural olduğunu nereden biliyoruz? (Devitt, 2011, 17).

Burada not etmek gerekiyor ki, K eğer bir mantık kuralı olsaydı Devitt'in bu sorusuna verilebilecek geleneksel bir *a priorist* cevap, iyi bilindiği üzere K'nın iyi bir kural olduğunu *rasyonel sezgi* veya bir *entelektüel görüş* ile görmemizdir. Örneğin George Bealer, P. F. Strawson'la birlikte yayınladığı bir makalesinde şu görüşü savunur:

Sezgi [kavramından] doğüstü bir gücü veya büyüğü bir iç sesi veya ona benzer hiçbir şeyi anlamıyoruz. (...) de Morgan'ın yasalarıyla ilk defa karşılaştığımızda sıklıkla boşlukta kalırsınız; ancak bir sürelik bir refleksiyondan sonra, bir şey olur: [doğrulukları] artık gerçekten apaçık görünür. Bir anda 'sadece görürsünüz'. Elbette böyle bir görüş, duyusal ya da iç gözlemsel değil, entelektüeldir (Bealer, 1992, 101).

Devitt'e göre *a priorist* açıklama, K eğer bir dedüktif çıkarım kuralıysa dikkate değer bir açıklamadır. Çünkü Devitt'e göre gerçekten de dedüktif kuralların veya mantıksal doğruların iç yüzü hakkında pek çok iç görüye/kavrayışa sahibiz (Devitt, 2011, 17).

Diğer taraftan Devitt, delillendirme sistemimizin sadece dedüktif kurallardan oluşmadığını ifade ederek devam ediyor: Aslında delillendirme sistemimizdeki kuralların "*pek çoğu, belki de çoğunluğu genişletici [ampliative] kurallardan oluşur*" (Devitt, 2011, 17). Bunlar tümevarım, dışa çekim (en iyi açıklamayı çıkarma) [*abduction*], basitlik ve benzeri kurallar olup çok çeşitlidir ve bunların doğası hakkında dedüktif kurallar kadar açık bir kavrayışa sahip değiliz. Örneğin bir açıklama ne zaman iyidir veya en iyisidir? Bütün gözlemlenmiş F'lerin G olduğu gözlemimiz ne zaman "*bütün F'ler G'dir*" yargısını gerekçelendirebilir? Bunun gibi pek çok sorun nedeniyle bu kuralların iç yüzü hakkındaki kavrayışımız, dedüktif kuralların iç yüzü hakkındaki kavrayışımız kadar güçlü değildir (Devitt, 2011, 17). Dahası Devitt'e göre "*[b]unun da ötesinde, bu muğlak kuralların bazıları tartışmalıdır; örneğin bilimsel realistler en iyi açıklamayı çıkarma kuralını sever fakat Baas van Fraassen sevmez*" (Devitt, 2011, 17). Bunun sonucu olarak, dedüktif kuralların ötesine geçtiğimizde, geride iç yüzleri hakkında iyi bir kavrayışa sahip olduğumuz (ve dolayısıyla *a priori* olarak gerekçeli olduğunu düşünebileceğimiz) çok az kural kalır (Devitt, 2011, 17).

Şimdi, bir S delillendirme sistemine sahip olduğumuzu ve bu sistemin sadece, bu iç yüzü hakkında iyi bir kavrayışa sahip olmadığımız ve bazıları tartışmalı genişletici kurallardan oluşan (dolayısıyla mantıksal/dedüktif çıkarım kurallarını içermeyen) bir delillendirme sistemi olduğunu varsayalım. Devitt şu şekilde devam ediyor: "*Aramızdaki şüpheli olmayanlar genellikle şu*

kavrayışa sahip olacaktır: Epistemik pratiklerimizi yöneten kurallar ne olursa olsun, bu kurallar çoğunlukla iyi kurallardır" (Devitt, 2011, 17). Peki, biz bu muğlak kuralların, yani S'de içerilen bu kuralların çoğunlukla iyi kurallar olduğunu nasıl gerekçelendirebiliriz? Devitt'e göre böyle bir sistemin epistemik gerekçesini *a priori* temelde bulduğunu düşünmek, bu kurallar hakkında iyi bir kavrayışa sahip olmadığımızdan dolayı yanlış olur. Bu yüzden en iyi açıklama, S sisteminin içerdiği kurallar ne olursa olsun, bu sistemin epistemik gerekçesini bir bütün olarak sistemin empirik başarısında bulduğunu kabul etmek olur (Devitt, 2011, 17). Burada dikkat edilirse Devitt, sayısal tümevarım veya dışa çekim gibi tekil bir kuralın gerekçeliliğini atomik olarak sorgulamıyor. Aksine onların gerekçeliliği sorununu, epistemolojik bütüncüllüğe uygun şekilde, bu kuralları içeren bütün bir delillendirme sistemi temelinde tartışıyor.

Bu noktadan sonra, Devitt artık dedüktif kuralların epistemik gerekçesi konusuna geri dönüyor. Şimdi yine bir S delillendirme sistemine sahip olduğumuzu ve bu defa sistemin yalnızca iç yüzleri hakkında dedüktif kurallar kadar kavrayışa sahip olmadığımız genişletici kurallardan oluşan bir sistem değil, aynı zamanda dedüktif kuralları da içeren bütün bir sistem olduğunu varsayalım. Devitt'e göre:

(...) en azından modus ponens gibi spesifik dedüktif kurallara ilişkin kavrayışımızın a priori olduğu düşünülecektir. Ancak neden dedüktif kuralların desteğini ilkece genişletici kuralların desteğinden farklı görmek zorundayız? Eğer şüphecilikten kaçınmak istiyorsak, S'ye [hem dedüktif hem de genişletici kurallardan oluşan delillendirme sistemimize] bir bütün olarak güven duymaya ihtiyacımız var. Bu güvenin S'nin bir bütün olarak empirik başarısından geldiğini düşünebiliriz. Bu yüzden S'nin dedüktif kısımlarına olan inancımızın gerekçesi genişletici kısımlarına olan inancımızdan ilkece hiç de farklı değildir (Devitt, 2011, 18).

Bu görüşe göre eğer mantıksal çıkarım kurallarını (örneğin bir mantık kuralı olan *modus ponendo ponens*) bilim dünyamızda kullandığımız delillendirme sistemimizin özel bir parçası olarak değerlendirirsek ve delillendirme sistemimizin bir bütün olarak epistemik gerekçesinin onun empirik başarısından geldiğini kabul edersek, mantık kurallarının epistemik gerekçesini de empirik temelde bulduğunu kabul ederiz. Böylece mantık bilgimiz de empirik bir doğaya sahip olur. Bu genel görüşe bundan sonra tasarruf amacıyla Z1 görüşü olarak işaret edeceğiz ve ileride bir eleştirisini sunacağız.

Diğer taraftan Devitt, mantıkta empirik gerekçelendirmenin rolünü göstermek amacıyla bir görüş daha ileri sürüyor:

Benzer şekilde S'nin bütün kısımları empirik olarak yeniden düzenlenebilir. Bu yüzden deneyimin bizi TS'yi [S'nin iyi bir delillendirme sistemi olduğuna ilişkin inancı] klasik olmayan bir mantık etrafında kurulmuş olan bir S delillendirme sistemini öneren TS [S sisteminin iyi bir sistem olduğuna ilişkin inanç] lehine bırakmaya götürmüş olduğunu varsayalım. Böyle bir durumda açıkça S yerine S'i kullanmalıyız. Bu yolla mantıksal pratiklerimizin kendisi deneyim ışığında rasyonel düzenlemeye açıktır. Bu pratikler 'keyfi' olmaktan uzaktır: Deneyim temelli bir epistemolojiyle yönetilirler (Devitt, 2011, 18).

Devitt'in bu görüşü deneyimin bizi klasik olmayan bir mantık, örneğin bir gelenekten sapan mantık (*deviant logic*) sistemi etrafında kurulmuş bir delillendirme sistemini kullanmaya ve önceki delillendirme sistemini bırakmaya teşvik ettiği yerde doğal olarak bu yeni sistemi

kullanacağımızı ve bu nedenle her zaman delillendirme sistemimizin içindeki bütün kurallarla birlikte, değişebileceği fikrini içerir. Bu görüşe bundan sonra tasarruf amacıyla kısaca Z2 görüşü olarak işaret edeceğiz.

Öncelikle rasyonalistler tipik olarak mantıksal inançlarımızın *rasyonel sezgi* veya *entelektüel görüş* ek olarak, deneyim yoluyla da gerekçelendirilebileceği, diğer bir deyişle deneyimin onların pozitif epistemik statüsünü artırabileceği olasılığını çoğunlukla reddetmezler. Ancak onların asıl sorunu *rasyonel sezgi* veya *entelektüel görüş* gibi kavramlarla ifade edilebilecek bir yetiyi belirli bir deneyim türü olarak kabul ederek daha geniş bir deneyim kavramına ulaşmaktır.

İkinci olarak Devitt'in görüşleri *modus ponens* gibi bir dedüktif kuralının ve genel olarak mantıksal çıkarım kurallarının empirik olarak nasıl gerekçelendirilebileceği konusunda, gerçekte hiçbir şey ileri sürmemekte; sadece böyle bir kuralın epistemik gerekçeliliği sorununu daha geniş bir düzleme taşımaktadır. Daha açık bir ifadeyle bu yaklaşım, mantıksal çıkarım kurallarının tek tek nasıl gerekçeli olduğu sorusunun cevabını aramak yerine, hem mantıksal çıkarım kurallarını ve hem de genişletici kuralları içeren daha üst bir delillendirme sisteminin varlığını savunup, bu delillendirme sisteminin nasıl epistemik olarak gerekçeli olduğu sorusunu sormayı tavsiye etmektedir. Peki bizi böyle bir seçim yapmaya zorlayacak temel felsefi motivasyon nedir?

Hatırlanabileceği gibi Devitt'e göre böyle bir kavrayışın önemli bir motivasyonu *şüpheci* argümanların üstesinden gelmektir: “Eğer *şüphecilikten kaçınmak istiyorsak, S' ye bir bütün olarak güven duymaya ihtiyacımız var*”. Ancak gerçek şu ki böyle bir kavrayış *şüpheci* argümanların üstesinden gelmek yerine yeni *şüpheci* argümanların üretilmesine neden olur. Şimdi bu noktayı açık kılmanın faydası bulunuyor.

Öncelikle Devitt'in de kabul ettiği gibi dedüktif kurallar ile genişletici kurallar arasında açık fenomenolojik farklılıklar bulunmaktadır. İkinci gruptakiler daha çok bilgiyi genişletici bir rol oynar ve dahası onların iç yüzü hakkındaki kavrayışımız öncekiler kadar açık değildir. Devitt bu temelde onların empirik olarak gerekçeli olduğunu düşünmenin daha uygun olduğunu iddia etmişti (Ne var ki bu da savunulması güç bir görüştür. Genişletici kuralların iç yüzü hakkındaki kavrayışımızın dedüktif kuralların iç yüzü hakkındaki kavrayışımız kadar açık olmaması, bu kuralların iç yüzü hakkında hiçbir kavrayışa sahip olmadığımızı göstermez. Laurence Bonjour'un Devitt'e karşı bir çalışmasında belirttiği gibi, bilim adamının tümevarımlı veya dışa çekimli bir akıl yürütme yaparken bu akıl yürütmeyi iyi bir şekilde formüle edememesi, kullandığı bu kuralların doğruluğu, yani kendisini doğruluğa ulaştırıp ulaştırmayacağı hakkında hiçbir iç görüşe sahip olmadığını göstermez. Bilim adamı, kullandığı kuralların kendisini doğruluğa ulaştırıp ulaştırmayacağı hakkında fikri olmayan, kör biçimde uçup kendisine doğal gelen her şeyi yapan bir kişi değildir (Bonjour, 2005, 116). Şimdi, bu temelde neden onları iki farklı delillendirme sistemi olarak değerlendirmeyelim? Eğer onlar aynı delillendirme sisteminin bir parçası olarak değerlendirilebilseydi, en iyi açıklamayı çıkarma gibi bir kuralın iyi bir kural olduğuna, yani doğru öncüllere uygulandığında bizi çoğunlukla doğru sonuçlara götüreceğine ilişkin inancımızın (bu inanç ister empirik ister *a priori* gerekçeli olsun), dolaylı olarak da olsa *modus ponendo ponens* gibi bir dedüktif mantık kuralına olan güvenimizi desteklediğini kabul etmemiz gerekirdi. Ancak bu yaklaşım hiç makul sonuçları beraberinde getiriyor. Çünkü doğal olarak bizim için daha az bilindik, iç yüzü hakkında daha az kavrayışa sahip olduğumuz bir kuralın başarısının, daha fazla bilindik bir kuralın başarısını dolaylı olarak dahi desteklemeyeceğini düşünürüz ve asıl bunun aksini düşünmek çeşitli *şüpheci* argümanlara yol açardı. Dahası benzer şekilde en iyi açıklamayı çıkarma gibi bir kuralın başarısızlığı da *modus ponendo ponens* gibi bir dedüktif kuralın iyi bir kural olduğuna ilişkin inancımızı dolaylı olarak dahi kaybettirmez.

Kısaca bu iki kural ve benzeri kurallar aynı delillendirme sistemi içinde *bağdaşım* (*coherence*) içinde olamayacak kadar büyük fenomenolojik farklılıklar içerir. Bu bakımdan onları iki farklı delillendirme sisteminin öğeleri olarak görmek asıl gerçekçi yaklaşım olur. Dolayısıyla dedüktif kurallara empirik bir zemin sunulacaksa, bu zemin başka yerlerde aranmalıdır.

Ek olarak Devitt'in Z1 görüşü önemli bir olasılığı da dışta bırakmaktadır: Potansiyel bir empirik deneyimde doğrudan kullanılmasının çok düşük olasılıkta olduğu veya en azından şimdiye kadar bir empirik deneyimde kullanılmadığı açık bazı dedüktif kurallarının varlığı olasılığını. Bu tür kurallar, örneğin önermeler mantığı içinden düşünürsek, mantıksal olarak doğru önermelerde içerilen önerme değişkenlerinin, *önerme değişkenleri için yerine koyma* kuralının kullanılarak başka mantıksal önermelerle değiştirilmesi temelinde oluşturulabilir. Örneğin “[$(P \rightarrow Q) \wedge (R \rightarrow S)$] \wedge (PVR)} \rightarrow (QVS)” şeklinde ifade edilebilecek bir mantıksal doğrunun önerme değişkenleri yerine çeşitli mantıksal doğruların yerleştirilmesi sonucu oldukça uzun ve karmaşık bir mantıksal doğruya ulaşılabilir. Şimdi böylesine uzun ve karmaşık bir mantıksal doğru temelinde inanç oluşturma kuralına A diyelim. Kolayca görülebileceği gibi A'nın bir şekilde bilim dünyasında potansiyel bir deneyimde içerilmesinin pek de olası olmadığı açıktır. Sonuç olarak böyle bir durumda bu A kuralına olan güvenimizin empirik temelde olmadığını kabul etmemiz gerekir. Buna karşıt olarak mantıksal sezgileri güçlü olan bir kişi, bu kuralı yeterince bir süre inceledikten sonra bunun doğru bir önerme olduğunu görebilir. Dahası eğer böyle bir kural temelinde yapılabilecek potansiyel bir deneyimi oluşturabilseydi bu deneyimde bu kuralı doğru öncüllere uygulamasının onu çok büyük olasılıkla doğruya ulaştıracağından da, böyle bir deneyi gerçekleştirmeden önce emin olurdu.

Son olarak Devitt'in Z2 görüşüne gelindiğinde, bu görüşün mantıkta *a priori* gerekçelendirme gibi bir kavrama başvurmaya gerek olmadığını göstermek amacıyla empirik gerekçelendirmeye rol verme stratejisinin ikinci adımı olduğu açıktır: Mantık kurallarının empirik olarak gerekçeli olduğu Z1 her ne kadar savunulması güç bir görüş olsa da belki de en azından Devitt'in Z2'de ileri sürdüğü gibi onların empirik zeminde yeniden düzenlemeye açık olduğunu düşünebiliriz. Şimdi bu görüşün bazı olumlu tarafları bulunmaktadır: Devitt'in Z2'de ileri sürdüğü resim, bilim tarihi ile kısmen örtüşmektedir. Geçtiğimiz yüzyıllar, özellikle Yeni Çağ'dan bu yana olan süreç, sadece dünya hakkında daha fazla bilgi edindiğimiz bir süreç değil aynı zamanda onu nasıl daha iyi bilebileceğimiz konusundaki bilgimizin de arttığı bir süreç oldu. Yani geçtiğimiz yüzyıllar dünyayı anlamak için kullandığımız keşif ve gerekçelendirme pratikleri ve bunların olumlu/olumsuz tarafları hakkında da deneyim sayesinde daha fazla bilgiye sahip olduğumuz bir süreç oldu. Dahası inanç oluşturma pratiklerimizi yöneten kurallar da dahil bu pratiklerimizden bazılarını, bugün muhtemelen deneyim ışığında bırakmış bulunuyoruz. Ancak Devitt'in görüşlerinin bu bırakma/yeniden düzenleme pratiklerinin iyi bir resmini sunduğunu düşünmek savunulması güç bir görüş olurdu.

Burada bu görüşün kapsamlı bir eleştirisi sunulmayacak olsa da önemli bir noktaya işaret edilecektir. Öncelikle mantığı bilginin pek çok alanında kullanılmaktadır: Argüman oluşturup sınarken, gündelik yaşam sorunlarıyla uğraşırken, bilgisayar biliminde ve yapay zeka araştırmalarında, varlık kanıtlamaları da dahil matematikte, doğa bilimlerinde çıkarım yaparken, doğa bilimlerinde verileri değerlendirirken ve hatta *quantum mekaniği* çerçevesinde ortaya çıkmış veriler etrafında düşünürken vb. mantık her ne kadar bu kadar çok alanda uygulama alanına sahip olsa da bugün merkezi sayılabilecek bir mantık, adını koyarsak *birinci seviye yüklem mantığı*, bulunmaktadır (Özellikle José Ferreirós'un 2001 makalesi, birinci seviye mantığın hangi etkiler ve nasıl bir tarihsel süreç sonucu mantığın merkezi sistemi haline geldiğini açıklayan en iyi çalışmalardan biridir. Ancak bu makaleyi okuyan bir kişi bu dönüşümü gerçekleştiren

unsurlar arasında empirik unsurlar bulamayacaktır) ve bu mantık klasik karakterdedir (Burada klasik karakterden bahsedilirken, *pedagojik* bir ayırım olan klasik mantık/modern mantık ayırımına değil, *kuramsal* bir ayırım olan klasik mantık/gelenekten sapan mantık (*deviant logics*) ayırımına işaret edilmektedir). Diğer taraftan 20. yüzyıl iyi gözlemlendiği üzere gelenekten sapan bazı mantıkların (örneğin üçüncü halin olanaksızlığı ilkesini reddeden *sezgici mantık* veya mantıksal dağılma yasasını reddeden *quantum mantığının* vb.) bilginin çeşitli alanlarında uygulanma alanı bulduğuna şahit olmuştur. Bunlardan özellikle quantum mantığının ortaya çıkışında temel motivasyon, klasik mantık, yani dağılma yasasını kabul eden bir mantık çerçevesinde düşünmenin quantum mekaniği üzerine yapılan çalışmalarda bazı deneysel anomalilere yol açtığı ve dolayısıyla bilginin bu alanında klasik mantığın kısmen (özellikle dağılma yasasının) reddedilmesi gerektiği düşüncesidir (Bu anomaliler ve bu anomalilerin sonucu ortaya çıkan düşüncenin teknik detaylarda boğulmadan herkesin anlayabileceği bir tarzda sunuluşu için Bueno, 2010, 57-59 görülebilir). *Quantum mekaniği* hakkında ortaya çıkan bu durum bazı düşünürleri, mantığın empirik zeminde düzenlemeye açık olduğu görüşünü ileri sürmeye götürdü (Bu konuda Quine'in farklı çalışmalarında sunduğu görüşlere ek olarak, Hilary Putnam'ın bilginin bütün alanlarında quantum mantığının klasik mantığın yerine geçebileceği şeklindeki çok radikal bir tezi savunduğu 1975 makalesi ve ek olarak Michael Dickson'un, quantum mantığının klasik mantığın yerine bilginin en azından bazı alanlarında geçebileceği şeklindeki daha ılımlı tezi savunduğu 2001 makalesi anılabilir). Şimdi Devitt'te Z2'de bu tezin radikal bir biçimini savunmakta ve klasik olmayan bir mantığın empirik başarısının klasik mantığın yerine merkezi olarak geçebileceğini savunmaktadır.

Diğer taraftan gerçek şu ki bilim tarihi bilginin belirli alanlarında klasik mantığın *kısmen* de olsa terk edilebileceğini düşünmeyi sağlayacak deliller sunsa da, klasik olmayan bir mantığın klasik mantığın yerine merkezi olarak tamamen geçebileceğini düşünmeyi (ister empirik ister *a priori* temelli olsun) sağlayacak hiçbir delil sunmamaktadır. Bilim tarihinde böyle bir örnek yoktur. İkinci olarak böyle bir dönüşüm mümkün olsa dahi belirli bir mantığı fiili olarak kullanmamızı veya bırakmamızı etkileyecek normlar hiçbir zaman tamamen empirik olarak temellendirilebilecek normlardan oluşmaz. Basitlik normu bu konuda iyi bir örnektir. Son olarak klasik olmayan bir mantığın klasik mantığın yerine kısmen de olsa geçebileceği tezi dahi bugün hala tartışmalı bir durumdadır. Örneğin bugün klasik mantığa temel olan yasaların farklı yorumlarının veya modellerinin klasik olmayan mantıkları klasik mantıkla bağdaştıramayacağını düşünmeyi sağlayacak iyi bir neden bulunmuyor. Sonuç olarak Devitt'in *a priori* gerekçelendirme kavramının mantık bağlamında felsefi gereksizliğini savunmak amacıyla Z1 ile Z2'de empirik gerekçelendirmeye verdiği rol, günümüzde *a priori* gerekçelendirme gibi bir kavramın rolünden daha az muğlak değildir.

III. Matematik Bilgisi

Devitt, matematik bilgisinde *a priori* gerekçelendirmenin rolü üzerine görüşlerini sunmadan önce şu iki nokta üzerinde durmuştur: (M1) Günümüzde her ne kadar empirik bilginin en basit örneklerini dahi tamamen açıklayabilen doyurucu bir kurama sahip olmasak da doğa bilimsel yasalar bütüncül empirik yollarla onaylanabilirken matematiksel yasaların bu yolla onaylanamayacağını gösteren ciddi bir kuramın olduğuna inanmak için bir neden bulunmuyor. (M2) Matematik bilgisinin bütüncül empirik yolla açıklanabilmesinin önündeki mevcut tek engel, matematiksel nesnelere ilişkin metafiziksel sorundur; dolayısıyla metafiziksel sorun aşıldığında, epistemolojik sorun da bütüncül empirik yollarla aşılabılır (Devitt, 2011, 12-13).

Devitt bunun ardından doğa bilimsel yargılar ile matematiksel yargıların gerekçelendirilmesi arasında bazı önemli farklar olduğuna dikkat çeker. Matematik yargıları gerekçelerini çoğun-

lukla “*kendinden gerekçeli*” olduğu düşünülen yargılardan tümdengelimli çıkarım yoluyla sağlar; fakat Devitt’e göre en azından bu “*kendinden gerekçeli*” olduğu düşünülen yargıların gerekçesi gelecekte empirik olarak verilebilir (2011, 13) (Yakın bir zamanda bir doğacı filozof Penelope Maddy de *Aksiyomları Savunmak* adlı yapıtında buna benzer bir fikri Devitt’ten daha kapsamlı bir şekilde ileri sürmüştü. Matematikte aksiyomların hangi temelde gerekçeli olduğu sorusuna özellikle Zarmelo-Fraenkel Küme Kuramı bağlamında cevap verilmeye çalışıldığı bu yapıtta Maddy matematiksel aksiyomların sahip olabileceği şu iki değeri birbirinden ayırmıştır: *İçsel (özel) değerler ve dışsal değerler*. İçsel değerler kabaca sezgiye açıklık, kendinden gerekçelilik, doğruluğu açıklık olarak karakterize edilmiştir (Maddy, 2011, 124). Dışsal değerler ise esasta pragmatik değerler olup, bu değerlerle ilgili temel kavram *etkililiktir*: Alanın sorunlarını çözmeye yararlılık sağlamaları, matematikte üretken kavram ve kuramların keşfedilmesine yardım etmeleri, yeni anlamlı hipotezlerin keşfedilmesini sağlamaları, üretkenlik sağlamaları, matematiksel düşünceyi geliştirici ve düzenleyici rol oynamaları. Maddy çalışmasının sonunda şu sonuca ulaşmıştır: 20. yüzyıldaki gelişmeler göstermiştir ki “(...)içsel özellikler değerlidir; fakat ancak dışsal iyi sonuçlarla desteklendikleri sürece. (...) temel gerekçelendirici güç tamamen dışsaldır [dışsal değerlere dayanır]” (Maddy, 2011, 136).

Diğer taraftan Devitt, bu sözü edilen “*kendinden gerekçeli*” matematik yasalarının, *a priori* gerekçelendirme gibi gizemli olduğunu düşündüğü bir kavrama başvurmadan, bütüncül empirik yolla gerekçelendirilebilmesinin nasıl mümkün olduğu konusunda hiçbir açıklama yapmamıştır veya yapamamıştır. Zaten kendisinin de belirttiği gibi bu noktada ortaya koyduğu tez “*bir matematik önermesinin empirik olarak gerekçeliliğine yakın olduğumuz tezi değil*”; fakat “[b] öyle bir gerekçenin sağlanamayacağını düşünmemiz için şu an hiçbir iyi nedenimizin olmaması şeklindeki daha hafif bir iddiadır” (Devitt, 2011, 13). Burada Devitt’in görüşleri kısıtlı olduğu için onun görüşleri de kısıtlı bir eleştiriye tabi tutulacaktır.

Öncelikle Devitt, matematiksel yasaların empirik olarak gerekçelendirilebileceğini gösteren bir kuramın oluşturulmasının, daha genelde matematiksel yasalara ilişkin epistemolojik sorunun çözümünün önündeki tek engel olarak matematiksel nesnelere ilişkin metafiziksel sorunu sunmuştur. Ancak bu savunulması gerçekten güç bir görüştür. Çünkü matematikte epistemolojik sorunun metafiziksel sorundan tamamen bağımsız olarak ele alınabileceğini gösteren nedenler, epistemolojik sorunun metafiziksel soruna bağımlı olduğunu düşündürtecek nedenlerden daha fazladır. Şu an nasıl matematiksel nesnelere ilişkin uzlaşmış bir görüşün mevcut olmaması “ $7+5=12$ ” gibi bir yargının doğruluğuna ilişkin güvenimizi sarsmıyorsa benzer şekilde aynı olumsuz durum matematiksel yasaların, iyi bir örnek olarak *Zarmelo-Fraenkel Küme Kuramı*’nın (ZF) aksiyomlarının, doğruluğuna ilişkin güvenimizi de sarsmaz. Yine benzer şekilde bugün matematiksel nesnelere ilişkin ağırlıklı olarak benimsenen bir A görüşü mevcut olsaydı ve gelecekte bu görüşten daha fazla benimsenerek önceki görüşün yerine geçen bir B görüşüne sahip olsaydık bu durum yine matematiksel yasalara olan güvenimizi sarsmazdı. Sonuç olarak matematikte epistemolojik sorunun metafiziksel soruna bağımlı görülmesini zorunlu kılacak görünürde hiçbir iyi neden bulunmuyor.

İkinci olarak matematiksel yargılara ilişkin epistemolojik sorunu matematiksel yasaların gerekçeliliği (belki de empirik gerekçeliliği) sorununa indirgemek çok sorunlu bir yaklaşımdır. Öncelikle böyle bir manevranın matematiksel yargılara ilişkin epistemolojik sorunun çözümünde büyük bir tartışma tasarrufu ve konu daraltması getirdiği elbette açıktır: Epistemolojik sorunu çözmek amacıyla potansiyel sonsuzlukta matematiksel yargı yerine onların tümdengelimli olarak türediği görece az sayıda yargıya odaklanılır. Ancak matematiğe ilişkin epistemolojik sorunu çözmeye yönelik bu yaklaşım gereğinden fazla bir daraltma olur. Çünkü (1) matema-

tiksel yargıların epistemik gerekçeliliği konusunda matematiksel kanıtlama yöntemleri de en az matematiksel yasaların gerekçeliliği kadar önemlidir ve bu nedenle matematiğin empirik bir alan olarak değerlendirilebilmesi için matematiksel kanıtlama yöntemlerinin de epistemik desteğini empirik yollarla sağladığının gösterilebilmesi gerekir. (2) Matematikte kanıtını ilk bakışta tamamen aksiyomatik bir temelde bulmayan pek çok yargı bulunur (örneğin “iki sayısının karekökü irrasyoneldir” veya “ileri sürülebilecek belirli bir miktardan hep daha fazla sayıda asal sayı vardır” vb.). Son olarak (3) matematikte araştırmaların bütünüyle aksiyomatik yöntemle sürdürülmediği alanlar mevcuttur (iyi bilindik bir örnek olarak *kombinatorik* anılabilir). Bu nedenlerle matematiksel yasaların veya aksiyom olarak anılan yargıların epistemik gerekçesini empirik zeminde bulduğu kabul edilse dahi bu açıklama matematiksel yargılara ilişkin epistemolojik sorunun çok kısıtlı bir kısmını çözebilirdi.

Üçüncü olarak önceki paragrafta konu eğer matematiksel yargıların epistemik gerekçeliliği konusuysa matematiksel kanıtlama yöntemlerinin de en az matematiksel yasaların gerekçeliliği kadar önemli olduğu iddia edilmişti. Şimdi soruna bu açıdan bakıldığında Devitt’in matematiksel yargılara “[b] öyle bir [empirik] gerekçenin sağlanamayacağını düşünmemiz için şu an hiçbir iyi nedenimizin olmaması şeklindeki daha hafif bir iddia”sı da yanlış görünüyor. Çünkü aksini düşünemeyi sağlayan en az bir iyi neden vardır.

Öncelikle Devitt’in iddiası gerekçelendirmenin doğasının bütüncül olduğu kabul edilirse matematiksel yargıların epistemik gerekçesinin empirik olduğunu gösterebilmenin mümkün olduğudur. İkinci olarak biliyoruz ki P gibi belirli bir matematik yargısının gerekçeli olduğunun kabul edilmesi için bu yargının kanıtında kullanılan K *kanıtlama yönteminin* iyi bir kanıt yöntemi olduğundan da emin olunması gerekir. Örneğin P’nin kanıtlanmasını sağlayan yöntem bir oluşturmali olmayan kanıtlama (*non-constructive proof*) olsun. Böyle bir durumda P gerekçelidir ancak ve ancak şu şekilde ifade edilebilecek bir S inancı gerekçelidir:

S: Oluşturmali olmayan kanıtlama yöntemi iyi bir kanıtlama yöntemidir.

Bu noktada şu şekilde bir sorun ortaya çıkıyor: S’nin doğruluğundan bütüncül empirik yollarla nasıl emin olunabilir? Diğer bir deyişle oluşturmali olmayan kanıtlama yöntemi gibi bir kanıtlama yöntemine olan güvenimiz nasıl bir doğacı ve bütüncül bir çerçevede açıklanabilir? Örneğin oluşturmali olmayan kanıtlama yönteminin bütün matematiksel kanıtlama yöntemleri kümesinin bir ögesi olduğunu ileri sürmek ve bu matematiksel kanıtlama yöntemleri kümesinin empirik gerekçesini bir bütün olarak bu kümenin epistemik başarısında bulunduğunu iddia etmek hiç rasyonel olmazdı. Gerçek şu ki böyle bir yargının bütüncül empirik yollarla gerekçelendirilebilmesinin nasıl mümkün olduğu hakkında ileri sürülmüş en küçük bir fikir dahi yoktur. Diğer bir deyişle bu noktada empirik gerekçelendirme kavramı ve bu kavrama verilen rol de en az *a priori* gerekçelendirme kavramı kadar muğlaktır.

Sonuç

Sonuç olarak Michael Devitt’in geleneksel olarak empirik gerekçelendirme kavramı açısından sorunlu alanlar olarak görülen bu üç alanda, empirik gerekçelendirme kavramı lehine *a priori* gerekçelendirme kavramına yaptığı muğlaklık eleştirisine benzer bir eleştiri, benzer şekilde bu alanlarda empirik gerekçelendirmenin üstlenebileceği rol hakkında da yapılabilir. Dolayısıyla Devitt’in bu üç alanda empirik gerekçelendirme kavramı lehine ileri sürdüğü görüşler makul değildir.

İkinci olarak Devitt’in *a priori* gerekçelendirmenin rolü hakkındaki görüşleri, doğacı epistemoloji savunucularının bu kavrama olan tutumunun paradigmatik bir örneğini sunduğu için, bu çalışmada Devitt’in yaklaşımına yapılan eleştiriler bir bütün olarak doğacı epistemolo-

jiye ve savunucularının konuya yaklaşımına da yöneltilebilir.

Soruşturmayı yararlı olabilecek bir öneriyle sonlandırmak gerekirse muğlaklık eleştirisi bu çalışmada da açık olduğu üzere başarısız olmaya mahkum bir eleştiri türüdür. Bu bakımdan *a priori* gerekçelendirme gibi bir kavramın felsefi önemini tartışmanın en uygun yolu, eğer bu tartışmanın ürün verici bir tartışma olması da hedefleniyorsa geleneksel olarak *a priori* metodolojinin matematikte, mantıkta ve felsefede neyi başardığını/başaramadığını ve doğacı metodolojinin neyi başarabileceğini göstermektir.

KAYNAKÇA

- Bealer, G., & Strawson, P. F. (1992). "The Incoherence of Empiricism". *Aristotelian Society, Supplementary*, 66, 99-143.
- Bonjour, L. (1998). *In Defence of Pure Reason: A Rationalist Account of a Priori Justification*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bonjour, L. (2005). "Reply to Devitt". *Contemporary Debates in Epistemology*. Eds. Matthias, Steup, & Ernest, Sosa. Oxford: Blackwell Publishing.
- Bueno, O. (2010). "Philosophy of Logic". *Philosophies of the Sciences—A Guide*. Ed. Fritz, Allhoff. Wiley. Blackwell.
- DePaul, M. R., & Ramsey, W. M. (1998). *Rethinking Intuition: The Psychology of Intuition and Its Role in Philosophical Inquiry*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Devitt, M. (1998). "Naturalism and the A Priori". *Philosophical Studies*, 92, 45-65.
- Devitt, M. (2005). "There is no Place for A Priori". *Contemporary Debates in Epistemology*. Eds. Matthias, Steup, & Ernest, Sosa. Oxford: Blackwell Publishing.
- Devitt, M. (2011). "There is no Place for A Priori". *What Place for the A Priori?*. Eds. Michael, J. Shaffer, & Michael, L., Veber. Chicago: Open Court Publishing.
- Dickson, M. (2001). *Quantum Logic is Alive \wedge (It is True \vee It is False)*. URL = http://mdickson.net/pubs/Quantum_Logic.pdf (Erişim Tarihi: 03.04.2014).
- Ferreirós, J. (2001). "The Road to the Modern Logic—An Interpretation". *The Bulletin in Symbolic Logic*, 7/4, 441-484.
- Frege, G. (2007). *Aritmetiğin Temelleri—Sayı Kavramı Üzerine Mantıksal—Matematiksel Bir İnceleme*. Çev.: H. Bülent, Gözkân. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gettier, E. L. (1963). "Is Justified True Belief Knowledge?". *Analysis*, 23/6, 121-123.
- Hales, S. D. (2006). *Relativism and Foundations of Philosophy*. Cambridge: MIT Press.
- Hookway, C. (2010). "Holism". *A Companion to Epistemology*. Eds. Jonathan, Dancy, Ernest, Sosa, & Matthias, Steup. Wiley-Blackwell.
- Kass, L. (1997). "The Wisdom of Repugnance". *New Republic*, 216, 21. Akt. Hales, (2006, 10).
- Maddy, P. (2011). *Defending the Axioms—On the Philosophical Foundations of Set Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Priest, S. (2007). *The British Empiricists*. New York: Routledge.
- Putnam, H. (1975). "The Logic of Quantum Mechanics". *The Philosophical Papers, Vol 1: Mathematics, Mather and Method*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quine, W. V. O. (1969). "Epistemology Naturalized". *Ontological Relativity and Other Essays*. New York: Columbia University Press.
- Russell, B. (2010). "Intuition in Epistemology". *A Companion to Epistemology*. Ed.: Jonathan Dancy, Ernest Sosa, & Matthias Steup. Wiley-Blackwell.
- Vallée, R. (2006). "Holism, Semantic and Epistemic". *Concise Encyclopedia of Philosophy of Language and Linguistics*. Ed. Keith, Brown. Amsterdam: Elsevier.
- Williamson, T. (2007). *Philosophy of Philosophy*. Oxford: Blackwell Publishing.